

Љубица ОСТОЈИЋ*

студент докторских студија Правног факултета
Универзитета у Београду

ОВЛАШЋЕЊА НАРОДНЕ БАНКЕ СРБИЈЕ КОД ПРЕНОСА ПОРТФЕЉА ОСИГУРАЊА И ЗАШТИТА ПРАВА ОСИГУРАНИКА

Резиме

Чланак анализира овлашћења Народне банке Србије у вези са преносом портфеља осигурања и правила која се односе на заштиту осигураника. Како је сагласност Народне банке Србије неопходан услов за трансфер, први део рада бави се утврђивањем поступка давања сагласности и преиспитивања одредаба важећег закона. Сматрамо да ће у будућности доћи до одређених консолидација на тржишту осигурања, која ће подразумевати и пренос портфеља, а чиме ће се створити предуслови за здравију конкуренцију. Анализиране су измене правила о општим условима пословања осигуравајућих друштва у случају преноса. Ауторка износи аргументе у прилог томе да осигураник у случају преноса портфеља, мора остваривати сва права која је имао и код претходног осигуравача. Посебна пажња посвећена је раскиду уговора о осигурању живота, с обзиром на то да пренос портфеља у том случају представља важну операцију. Код уговора о осигурању живота раскид уговора уобичајено подразумева, осим права на повраћај вишка уплаћене премије осигурања (математичке резерве), и право на откуп полисе према табели откупних вредности наведеној на полиси.

Кључне речи: друштво осигурања, пренос портфеља, заштита осигураника, измене општих услова осигурања, раскид уговора.

---

* Ауторка је мастер права из уже научне области јавне финансије и финансијско право и ради у Народној банци Србије, ljubica.ostojic@gmail.com. Мишљења која ауторка износи у овом раду су лична мишљења и не представљају званичне ставове Народне банке Србије.

I Увод

Надзор над финансијским институцијама уопште, односно над сектором осигурања који је поверен Народној банци Србије,¹ није сам себи циљ. Без обзира о којој се контроли ради, циљ је обезбеђење солвентности осигуравача ради заштите интереса осигураника.² Како би се тај циљ остварио, односно како би се пратиле околности од значаја за утврђивање висине премије и средстава резерви и тако избегла опасност инсолвентности, успостављена је тесна сарадња државних органа за надзор осигурања и осигуравача.

Ефикасна контрола друштва за осигурање подразумева стварање нормативних претпоставки за очување пословних интереса друштава за осигурање с једне стране, а са друге стране неопходно је заштитити интересе корисника осигурања. Дакле, надзор осигурања је гарант очувања стабилног тржишта осигурања, што подразумева и заштиту интереса грађана и привредних субјеката који користе услуге осигурања. Централна банка обезбеђивањем информисаности уговарача осигурања, односно осигураника, едукацијом корисника, контролом начина продаје осигурања и поступака решавања одштетних захтева, ствара адекватне предуслове на тржишту осигурања у циљу подизања квалитета самог пословања и заштите корисника услуга осигурања.

У складу са дефинисаним обавезама из Споразума о стабилизацији и придруживању³ и процесом усклађивања домаћих прописа са про-

---

1 Заштита и сигурност осигураника и осталих корисника осигурања нису се могли препустити само осигуравачима и њиховим професионалним удружењима.

2 Осигураник је лице које закључује уговор о осигурању у своје име и за свој рачун, обавезује се да плаћа премије, а за узврат има право на накнаду из осигурања ако се догоди осигурани случај. Међутим, осигураник се често меша са уговарачем осигурања, као и са корисником осигурања, јер се најчешће исто лице појављује и у улози уговарача осигурања и корисника осигурања и у том случају појам осигураник обухвата оба својства. Наведени појмови практично се разликују код уговарања осигурања у корист трећих лица, односно уколико једно лице закључи уговор о осигурању у своје име, а у корист других лица – власника ствари. Дакле, називе уговарач осигурања – лице које са осигуравачем закључују уговор о осигурању и обавезује се да плати премију и корисник осигурања – бенефицијар из уговора у корист трећег лица (нпр. оштећено лице код осигурања од одговорности) оправдано је употребљавати само када је реч о уговору у корист трећег лица. У закону се користи и термин уговарач осигурања и термин осигураник и на исти начин ти термини ће се употребљавати и у овом раду, а у зависности од контекста и термин корисник осигурања. Вид. Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Београд, 2005, 118-119.

3 Република Србија, Споразум о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге – ССП, Београд,

писима Европске уније,⁴ донет је и нови Закон о осигурању.⁵ Нова решења обезбеђују бољу солвентност осигуравајућих друштава, а поставља се питање да ли ће нова решења иницирати и статусне промене учесника осигурања, односно њихове консолидације.

Када је реч о друштвима за осигурање статусне промене⁶ се, између осталог, односе и на пренос портфеља осигурања,⁷ пренос свих права и обавеза по основу закључених уговора о осигурању.⁸ Сматрамо да уколико до дође до припајања или спајања различитих тржишних учесника, створиће се предуслови за здравију конкуренцију, односно квалитетнију услугу на тржишту осигурања. У том смислу, значај најновијих измена ЗОС је да Србију сврстава у ред напреднијих земаља у развоју, стварајући тиме могућност и подстицај за већи долазак страних инвеститора. Закон ће се, сасвим је извесно, суочити са разним изазовима, а да ли је њиме пренос портфеља, у већој мери, уведен у пословни живот и праксу у Србији, показаће се у току његове примене.

2008, доступно на адреси: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/sporazumi_sa_eu/ssp_prelazni_potpisani_bez_aneksa_sr.pdf, 11.1.2017.

- 4 Обавеза усклађивања прописа са прописима Европске уније појављује се, дакле, и пре процеса приступања Европској унији – у оквиру процеса придруживања, који уређује ССП. Вид. ССП, чл. 91.
- 5 Закон о осигурању – ЗОС, *Службени гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004 - испр., 61/2005, 61/2005 - др. закон, 85/2005 - др. закон, 101/2007, 63/2009 - одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014 - др. закон).
- 6 Закон о привредним друштвима дефинише статусну промену као реорганизацију која укључује пренос имовине и обавеза са привредног друштва преносиоца на привредно друштво стицаоца. Када говоримо о друштвима за осигурање статусне промене се односе и на пренос портфеља. Закон о привредним друштвима – ЗОПД, *Службени гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон и 5/2015, чл. 483 ст. 1.
- 7 У литератури срећемо три повезана појма: пренос портфеља, преузимање портфеља и уступање портфеља. У основи сва три појма је пренос портфеља, а њихово значење одређено је углом гледања. Преузимање портфеља представља ситуацију у којој нови осигуравач прихвата права и обавезе у погледу свих или само дела уговора о осигурању које је закључио други осигуравач, на темељу посебног уговора. Друга стране исте медаље је уступање портфеља које представља предају дела или целокупног скупа осигурања једног осигуравајућег друштва другом осигуравајућем друштву. Вид. Борис Маровић, Небојша Жарковић, *Лексикон осигурања*, Нови Сад, 2002, 355, 359, 471.
- 8 Владимир Чоловић, *Осигуравајућа друштва, законодавство Србије, право ЕУ, упоредно право*, Београд, 2010, 96.

II Основна обележја портфеља и улога централне банке

1. Појам и дефиниција портфеља

Сам појам портфељ, односно портфолио настао је спајањем латинских речи *potrare* која има значење носити и речи *folium* која има значење лист, дакле носач листова, лисница, новчаник.⁹ Портфељ осигурања представља сва осигурања на снази код неког осигуравача.¹⁰ Дакле, чине га сва права и обавезе по уговору или уговорима о осигурању.¹¹

Портфељ, дакле, није капитал осигуравача, не чини га само имовина, односно новчана средства по уговору о осигурању, него и права и обавезе која произлазе из тог уговора.¹² Може се исказивати осим бројем уговора о осигурању и збиром свота осигурања или збиром премија осигурања.¹³

2. Пренос портфеља и сагласност централне банке

Друштво за осигурање може, након добијања сагласности Народне банке Србије, део или цео портфељ осигурања пренети на једно или више друштава за осигурање, која имају дозволу за рад, уз њихову сагласност.¹⁴

Разлози за настајање оваквих „транзакција“ могу бити различити и крећу се у распону од пословно-стратешких, пореских, у циљу напуштања одређене врсте посла, до немогућности благовременог испуњавања својих обавеза, када пренос портфеља као меру надзора може наложити Централна банка, о чему ћемо више писати у наредном делу. Битно је истаћи да се

---

9 Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 2006, 707.

10 Б. Маровић, Н. Жарковић, 332.

11 Примера ради, Народна банка Србије дала је сагласност једном акционарском друштву за животно осигурање да део портфеља осигурања живота пренесе на друго акционарско друштво за осигурање, а део портфеља који је пренет састојао се из права и обавеза из дугорочних уговора о осигурању за случај смрти или доживљења (мешовито осигурање живота), уговора о осигурању за случај доживљења и уговора о допунским осигурањима уз ова осигурања, као и резерви и обавеза која се односе на наведена важећа осигурања и осигурања која су окончана, по којима још увек могу постојати одређене обавезе. Доступно на адреси: <http://nbs.rs/internet/latinal/scripts/showContent.html?id=7044&konverzija=yes>, 6.1.2017.

12 В. Чоловић, 96.

13 У зависности од критеријума постоје различите поделе портфеља осигурања, и то на: животне, неживотне и транспортне портфеље; обавезне и добровољне; портфеље по осигурачевим пословним подручјима; на скупове осигурања правних и физичких лица и др.

14 ЗОС, чл. 222 ст. 1.

одредбе о преносу портфеља регулисане ЗОС односе на све ситуације када се преносе права и обавезе по уговорима о осигурању са друштва које преноси портфељ, на друштво које тај портфељ преузима.¹⁵

У светлу пословно-стратешких разлога, осигуравајућа друштва могу имати за циљ да коришћењем овог механизма прерасподеле приходе или трошкове који су неравномерно распоређени, и на тај начин да повећају своју ефикасност, односно растерете оне делове портфеља који сnose највише трошкова. Дакле, *под преносом портфеља осигурања подразумевамо уступање од стране једног осигуравајућег друштва другом осигуравајућем друштву, на основу споразума тих друштава, као и одобрења за пренос од стране надлежног државног органа, свих или дела уговора о осигурању са свим правима и обавезама на дан уступања.*¹⁶ Даном преноса друштво преузималац портфеља,¹⁷ постаје страна у уговорима о осигурању који су му преносом уступљени и преузима сва права и обавезе из тих уговора, а друштво преносилац портфеља ослобађа се обавеза према осигураницима.¹⁸

Упоредноправно посматрајући, у већини држава пренос портфеља мора бити одобрен од стране надзорног органа (у неким државама је потребно и одобрење од стране надлежног суда), а у ситуацијама преноса портфеља изван граница једне земље потребно је обезбедити сагласност више од једног надзорног органа. У Немачкој се, примера ради, прави јасна разлика када је у питању пренос портфеља на немачко друштво за осигурање, у односу на пренос портфеља на ентитет друге државе чланице Европске уније.¹⁹

---

15 Пренос портфеља код престанка осигуравајућег друштва регулисан је поред ЗОС и Законом о стечају и ликвидацији банака и друштва за осигурање, *Службени гласник РС*, бр. 14/2015, чл. 13. Поставља се питање оправданости оваквих решења да се пренос портфеља регулише у два закона: један – којим се регулише оснивање и статус осигуравајућих друштава и други – којим се регулише стечајни, односно ликвидациони поступак не само друштва за осигурање него и банака.

16 Јован Славнић, „Пренос портфеља осигурања“, *Правни живот*, бр. 45/1996, 503-522.

17 У тексту користимо термине друштво преузималац и друштво преносилац портфеља. У литератури, како домаћој тако и иностраној, користе се различити изрази. ЗОПД у седмом делу, у коме се говори о статусним променама користи термине друштво стицалац и друштво преносилац. Срећу се термини попут друштво уступилац и друштво пријемник или друштво прималац и др.

18 ЗОС, чл. 226 ст. 1.

19 International Bar Association, *Insurance Portfolio Transfers: Move On and Let Go*, Лондон, 2010, 4-62.

У Републици Србији, са једне стране, као нужан услов за пренос портфеља осигурања, предвиђено је добијање сагласности Народне банке Србије, а са друге није потребна сагласност осигураника.²⁰ Закон изричито прописује коју је документацију²¹ потребно приложити уз захтев за добијање сагласности за пренос портфеља осигурања:

- уговор о преносу портфеља осигурања у коме морају бити утврђене врста и висина средстава техничких резерви која се, заједно с портфељом, уступају друштву за осигурање које преузима портфељ, као и рок до ког се мора извршити пренос портфеља;

- списак уговора о осигурању по појединим врстама осигурања који су предмет преноса портфеља осигурања, са општим условима за та осигурања;²²

- образложење разлога за пренос портфеља осигурања и изјашњење о очекиваним ефектима тог преноса на даље пословање друштва за осигурање које преноси портфељ;

- попис имовине прибављене средствима техничких резерви које су предмет преноса портфеља осигурања, уз навођење вредности и података на основу којих је могуће проверити начин израчунавања тих вредности;

- измену пословног плана друштва за осигурање које преузима портфељ осигурања, а која је неопходна за преузимање тог портфеља;

- извештај о финансијском пословању друштва за осигурање које преноси портфељ осигурања и друштва које преузима тај портфељ, с мишљењем овлашћеног актуара којим је обухваћен и пренос портфеља.

3. Одлучивање о захтеву за добијање сагласности

Народна банка Србије, након добијања захтева о преносу портфеља, одлучује доношењем решења, у року од 60 дана од дана пријема уредног²³ захтева. Решење се објављује у „Службеном гласнику Републике Ср-

20 У Немачкој је, такође, неопходна сагласност надлежне надзорне институције, а не тражи се сагласност осигураника, али они морају бити обавештени о разлогу, односно о разлозима за пренос и о последицама преноса. Вид. Немачки закон о надзору осигурања из 1901. године (Versicherungsaufsichtsgesetz – VAG), пар. 14.

21 ЗОС, чл. 222 ст. 2.

22 Морају се навести сви уговори по врстама, као и по средствима која се преносе. Наравно, водећи рачуна о интересима осигураника, тај списак мора садржати и опште услове осигурања. Касније ће бити више речи о томе. В. Чоловић, 98.

23 За разлику од предходног ЗОС, нови закон прецизира да је неопходно да се ради о уредном захтеву, јер уколико захтев који је поднесен Народној банци Србије садржи одређене

бије”, а сам пренос ступа на снагу даном доношења решења којим се даје сагласност за пренос. Пре истека рока који је предвиђен за одлучивање од стране Народне банке Србије, не може се извршити пренос портфеља осигурања. То значи да друштво преносилац може, евентуално, извршити само неке припремне радње око преноса, до истека наведеног рока. Решењем о давању сагласности за пренос портфеља осигурања, истовремено се одлучује и о промени дозволе за рад друштва за осигурање које преноси овај портфељ, ако тај пренос подразумева и промену дозволе за рад,²⁴ што нпр. значи, у зависности од промене, да осигуравајуће друштво неће моћи да се бави одређеном врстом осигурања. Уколико није добијена сагласност Народне банке Србије, пренос портфеља не производи правна дејства.²⁵

4. Обавезе преносиоца и преузимаоца портфеља

Да би пренос портфеља био у потпуности извршен, упоредно-правно посматрајући, потребно је шест месеци.²⁶ Новина важећег ЗОС је дефинисање рока за пренос портфеља, односно ЗОС предвиђа да је преносилац портфеља дужан да у року од 90 дана, од дана пријема решења о давању сагласности, пренесе портфељ, а уколико то не учини, решење о сагласности престаје да важи истеком тог рока.²⁷

Друштво преносилац портфеља дужно је да, у року од 15 дана од дана пријема решења којим се даје сагласност за пренос портфеља осигурања, обавести уговораче осигурања чији су уговори о осигурању обухваћени тим преносом о пословном имену, седишту и адреси седишта друштва преузимаоца портфеља осигурања, као и о дану до ког се мора окончати пренос тог портфеља. Важећи закон прописује кумулативно обавезу за преносиоца осигурања, да осигураници буду обавештени и у писменој форми и путем средстава јавног информисања.²⁸ Тиме је направљен искорак у односу на ранија решења која су на алтернативан начин прописивала обавезу за преносиоца осигурања, и допринело се бољој заштити осигураника, што би свакако требало да буде основни циљ самог закона. Не би се

непрецизности или недостатке (неуредан), па буде враћен осигуравајућем друштву да исти измени или допуни, рок почиње изнова да тече.

24 ЗОС, чл. 223.

25 ЗОС, чл. 226 ст. 2.

26 International Bar Association, 4.

27 ЗОС, чл. 224 ст. 1-2.

28 ЗОС, чл. 224 ст. 3.

могло оправдати законско решење да осигураници буду обавештени о преносу портфеља само путем средстава јавног информисања, јер се на такав начин не пружа довољан степен заштите права осигураника. Осигураници односно уговарачи осигурања морају јасно, непосредно и транспарентно да буду обавештени о промени одредаба уговора.

5. Пренос портфеља осигурања као мера надзора

Како би се избегле последице стечаја које могу нарочито да погоде осигуранике и друге кориснике осигурања живота, Централна банка може да наложи друштву за осигурање да свој портфељ осигурања пренесе на друго друштво за осигурање. До наведене ситуације ће доћи, уколико се утврде незаконитости и неправилности у пословању друштва коме налаже пренос и ако су незаконитости и неправилности у пословању такве да угрожавају његову способност да испуни обавезе настале из обављања послова осигурања. У том случају, Народна банка Србије ће упутити јавни позив друштвима за осигурање која имају дозволу за обављање послова животног осигурања да, у року од 30 дана, поднесу понуду за преузимање портфеља осигурања. Уколико ниједно друштво за осигурање ни после поновљеног огласа не прихвати пренос, Народна банка Србије ће им наложити да преузму портфељ сразмерно учешћу премије осигурања на тржишту животних осигурања за последњу пословну годину.²⁹

III Заштита права осигураника код преноса портфеља осигурања

1. Положај осигураника, односно уговарача осигурања

Без обзира да ли нам је угао гледања правни, економски или емоционални, пренос портфеља осигурања, било да се преноси цео или део портфеља, није нимало једноставан процес. Осигураник често није у стању да процени какве су финансијске могућности осигураваача и какав је квалитет осигуравајућег покрића које му се нуди.³⁰ За разлику од других врста бизниса – солвентност осигураваача није очигледна на основу увида у рачуне и пословне књиге у тренутку закључења уговора са њим. Заправо, велики приходи од премија не морају бити индиција сигурне и сол-

---

29 ЗОС, чл. 213.

30 Поготово код тзв. масовних осигурања када физичка лица закључују уговоре у великом броју.

вентне компаније, ако је тај приход остварен од продаје полиса по превише повољним (и економски нереалним) ценама.³¹

Међутим, код закључења уговора о осигурању³² са првобитним осигуравачем, осигуранику је (без обзира да ли је у стању или не) дата могућност да остварује ово право, односно да извршни одабир осигуравача, за разлику од ситуације када се врши пренос портфеља, када је осигуранику ово право ускраћено.³³ У случају преноса портфеља осигураник једино може након пријема обавештења о преносу, у року од 30 дана,³⁴ да раскине уговор о осигурању обавештавајући о томе, у писменој форми друштво преузимаоца портфеља,³⁵ о чему ће касније бити речи.

Упоредноправно посматрано, у већини држава осигураници имају право на неку врсту приговора на предложени пренос портфеља. Сви приговори, односно примедбе се разматрају од стране надлежног органа, док чак, у неким земљама (нпр. Јужна Кореја)³⁶ пренос може бити заустављен уколико се достигне одређени ниво приговора. Осигураници, у другим државама, као што је случај и у нашој држави, немају право приговора већ могу користити право на раскид уговора о осигурању.³⁷

31 Зоран Томић, Наташа Петровић Томић, „Овлашћења Народне банке Србије код стечаја друштва осигурања“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2012, 408.

32 Уговор о осигурању представља такав уговор у коме се једна уговорна страна – уговарач осигурања обавезује да плати одређену своту осигурања (премија осигурања), према уговором утврђеним условима, а друга уговорна страна – осигуравач обавезује се да, ако се деси догађај који представља осигурани случај, да исплати уговарачу осигурања (осигуранику или неком трећем лицу) накнаду, односно уговорену своту, или учини нешто друго. Уговор о осигурању се разликује од других уговора јер је обавеза једне уговорне стране зависна од једног сасвим неизвесног фактора, наступања осигураног ризика. Уговор о осигурању уређен је Законом о облигационим односима – ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/1993 и *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003, чл. 897 који регулише односе који се успостављају између осигуравача и уговарача осигурања. Област осигурања која се односи на субјекте који обављају делатност осигурања уређена је ЗОС и регулише њихов статус, оснивање, пословање и надзор. Вид. Мирко Васиљевић, *Трговинско право*, Београд, 2016, 178 и даље.

33 Нпр. у Швајцарској надзорни орган има право да укине осигураницима могућност раскида уговора уколико је трансфер извршен у оквиру исте групе предузећа. Вид. *International Bar Association*, 154.

34 Рок за раскид уговора о осигурању, у Швајцарској је 3 месеца од дана обавештења о преносу. Вид. Швајцарски закон о надзору осигурања из 2004. године (*Swiss Federal Act on the Supervision of Insurance Companies – Insurance Supervision Act – ISA*), чл. 62 ст. 3.

35 ЗОС, чл. 224 ст. 4.

36 *International Bar Association*, 4.

37 Немачки закон исто, не даје могућност осигураницима да могу уложити приговор на сам трансфер, али се могу обратити надзорном органу. Ипак, такав приговор би био усвојен једино

2. Директиве Европске уније

Правила Европске уније се разликују у зависности од обима простирања преноса, односно од чињенице да ли се пренос права и обавеза по основу уговора о осигурању врши у оквиру једне државе чланице, или на нивоу Европске уније, односно Европске економске заједнице. Прва директива³⁸ неживотног осигурања,³⁹ регулише и питања везана за пренос портфеља, да би се изједначио положај осигураника у свим државама чланицама, са правом да се обрате осигуравачу преузимаоцу портфеља као да се ради о претходном осигуравачу. *Директива*⁴⁰ *прописује да до преноса целог или дела портфеља може доћи уколико су испуњени услови утврђени у циљу заштите осигураника, пре свега ако друштво на које се уговори преносе располаже довољном маргином солвентности и то када се узме у обзир пренос.*⁴¹ Маргина солвентности друштва која обављају послове животних осигурања утврђена је у директиви која је донета неколико година касније.⁴² Правила о маргини солвентности из две наведене директиве (позната као „Солвентност I“) иако су данас превазиђена, допринела су смањењу ризика стечаја друштва за осигурање, што је било од великог значаја за успостављање јединственог тржишта осигурања у оквиру Европске економске заједнице.

уколико је надзорни орган приликом давања сагласности прекршио неку од законских одредаба које регулишу ову материју. Уколико надзорни орган не прихвати приговор, осигураници се даље могу обратити надлежном суду. Вид. Немачки закон о надзору осигурања из 1901. године (*Versicherungsaufsichtsgesetz – VAG*), пар. 14. Осигураници у Швајцарској могу приговорати надлежном федералном суду, али морају и доказати да је надзорни орган прекршио федерални закон. Вид. *International Bar Association*, 166.

38 First Council Directive of 24 July 1973 on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance - 73/239/EEC, *Official Journal*, L 228.

39 У домаћој литератури је прихваћено да се прве директиве ЕЕЗ преводе као директива животног и директива неживотног осигурања. Вид. Јасна Пак, *Право осигурања*, Београд, 2011, 54.

40 Прва директива неживотног осигурања дефинише правила обрачуна најнижег износа маргине солвентности, као и који су њени конструктивни елементи. Вид. Андреј Пак, „Државни надзор маргине солвентности друштва за осигурање“, *Право и политика*, бр. 2/2013, 18.

41 Ј. Пак, 59.

42 First Council Directive of 5 March 1979 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of direct life assurance – 79/267/EEC, *Official Journal*, L 063.

Временом су комунитарна правила мењана да би у највећој могућој мери била прилагођена стварном ризику инсолвентности коме су друштва изложена. Новија правила о солвентности⁴³ теже да обезбеде високу стабилност делатности осигурања, а да друштвима истовремено оставе довољно простора за успешно пословање. Директива утврђује нови систем солвентности познат као „Солвентност II“⁴⁴ који је заснован на идеји да износ слободних средстава осигуравача који чине маргину солвентности одговара њиховом стварном пословању и профилу ризика.⁴⁵ Потреба за унапређењима и сталне флукуације на тржишту осигурања резултирају и честим изменама и допунама правила која се примењују у оквиру Европске уније.⁴⁶

На овом месту посвећујемо пажњу и Директиви о реосигурању⁴⁷ која је такође значајан извор правила која се односе на пренос портфеља и која дефинише да свака држава чланица даје одобрење под условима који су предвиђени домаћим законодавством за пренос целог или дела портфеља, уколико друштво преузиматељ поседује одговарајућу границу солвентности и када се узме обзир пренос.⁴⁸ Дакле, можемо закључити да се на нивоу Европске уније пренос портфеља осигурања и реосигурања одвија под претежно сличним условима у зависности од правила националних законодавстава.

3. Измене општих услова пословања осигуравајућих друштава

Пренос портфеља осигурања не утиче на услове осигурања, односно обим права под којим је уговор закључен код друштва преносиоца, па

---

43 Directive of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance – Solvency II, Text with EEA relevance – 2009/138/EC, *Official Journal*, L 335/1.

44 Циљ Солвентности II јесте да се индивидуални профил ризика неког осигуравајућег друштва на одговарајући начин репродукује кроз капитал солвентности и његову интеграцију у управљање ризицима и интерну контролу. По томе би требало да сви постојећи и будући ризици из свих предузетних области буду ефикасно обухваћени у један интергисани систем управљања ризиком, који адекватно одражава комплексност, величину и структуру пословања. Вид. Wolfgang Rohrbach, „Солвентност II – последице по осигураваче и кориснике осигурања“, *Ревизија за право осигурања*, бр. 4/2007, 14.

45 А. Пак, 18.

46 Донета је 10.10.2014. године и уредба о допуни директиве 2009/138/EC.

47 Directive of the European Parliament and of the Council of 16 November 2005 on reinsurance and amending Council Directives 73/239/EEC, 92/49/EEC as well as Directives 98/78/EC and 2002/83/EC, Text with EEA relevance – 2005/68/EC, *Official Journal*, L 323/1.

48 Directive 2005/68/EC, чл. 18.

самим тим ни на право осигураника, односно уговарача осигурања на раскид уговора. Међутим, приликом преноса портфеља са друштва преносиоца, на друштво преузимаоца може доћи до промене општих или посебних услова осигурања.⁴⁹ Уколико се уговарач одлучи на раскид уговора из разлога промене општих или посебних услова осигурања, ограничења права или из било ког другог разлога, на поступак раскида се примењују услови из уговора који су важили на дан његовог закључења. Осигураници у случају раскида уговора неживотног осигурања због преноса портфеља имају право на део премије који одговара остатку трајања осигурања.⁵⁰

У случају промене општих услова за време трајања уговора који су под њима закључени, промењени услови имају дејство према осигуранику тек по истеку текућег периода осигурања, тј. тек од плаћања премије за нови период.⁵¹ То даље значи да, уколико се због преноса портфеља, промене и општи услови осигурања, нови општи услови ће имати дејство према осигуранику тек од плаћања премије за нови период. Према томе, измењени услови важе само за будуће уговоре. *У погледу већ закључених уговора, услови осигурања се не могу мењати без сагласности обе уговорне стране.*⁵²

---

49 Опште услове осигурања доноси унапред осигуравач и њима на генералан начин, слично закону, одређује садржину будућих уговора о осигурању. О њима уговорне стране не дискутују при закључењу уговора него их прихватају у целости, а они се обично штампају, или на други начин издају као посебна брошура и предају осигуранику приликом закључења уговора уз полису осигурања. Посебни услови осигурања представљају уговорне одредбе о којима стране преговарају приликом закључења уговора. Обично се односе на ризик од ког се осигурава, ствари или лица која се осигуравају, имена осигураника и др. ЗОО чл. 902 ст. 3 изричито регулише да је осигуравач дужан да упозори уговарача осигурања да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора и предати му њихов текст, ако ти услови нису штампани на самој полиси. После закона, општи услови представљају практично најважнији извор осигурања. Вид. П. Шулејић, 52 и даље.

50 ЗОС, чл. 224 ст. 5.

51 Према општим условима за осигурање имовине домаћих осигуравача ако осигуравач измени услове осигурања или тарифу премија, он је дужан да о томе обавести уговарача осигурања најкасније 60 дана пре истека текуће године осигурања; у року од 60 дана од дана пријема овог обавештења уговарач може да откаже уговор, који тада престаје да важи истеком текуће године осигурања. Међутим, ако уговарач не откаже уговор у овом року, уговор се мења са почетком наредног периода осигурања у складу са извршеним изменама и условима осигурања. Вид. П. Шулејић, 55.

52 Постоји, међутим, схватање у погледу промењених одредаба општих услова које су повољније за осигураника и сматра се да њих треба примењивати и на већ засноване уговорне односе, и у том смислу постоје одлуке суда: „Каснија промена правила има утицај према осигуранику тек од истека периода осигурања, осим у погледу одредаба које су за осигураника повољније. Она се примењују одмах јер правила осигурања доноси једнострано

Уколико се наведено правило не поштује у пракси, осигураник има право покретања судског спора. Код нас систем контроле општих услова осигурања, је такав да се државна контрола врши тек приликом спора, тј. када суд испитује да ли су они у складу са законом или јавним поретком.⁵³ У складу са наведеним мишљења смо да осигуравачу (преузимаоцу портфеља), уколико осигураник не одлучи да раскине о уговор о осигурању, не би требало дати могућност измене општих услова пословања (у односу на оне који су постојали код првобитног осигуравача) без сагласности осигураника.

4. Раскид уговора о осигурању живота због преноса портфеља – „*move on and let go*“?

С обзиром на то да пренос портфеља представља важну операцију код уговора о осигурању живота, на овом месту пажњу посвећујемо управо раскиду уговора о осигурању живота због преноса портфеља.

Раније смо напоменули некомпетентност осигураника да процени какве су финансијске могућности осигуравача и какав је квалитет осигуравајућег покрића које му се нуди, због специфичности самог уговора о осигурању и његове *sui generis* природе, јер солвентност осигуравача није очигледна. Овај проблем може највише бити изражен у осигурањима која се закључују као дугорочна, попут осигурања живота, где осигураник очекује остварење својих права у далекој будућности.⁵⁴

Сматрамо да је неопходно обезбедити осигуранику, код преноса портфеља, остваривање код преузимаоца, свих права која је имао и код претходног осигуравача. Међутим, уколико се уговарач осигурања одлучи на раскид уговора, односно на превремено окончање закљученог уговора о осигурању, из било ког разлога, на поступак раскида се примењују услови из уговора који су важили на дан његовог закључења.

Код уговора о осигурању живота раскид уговора уобичајено подразумева, осим права на повраћај вишка уплаћене премије осигурања

осигуравач“, (VSH, Gž 3517/68, од 12. марта 1969; VSH, Gž 4224/72, од 1. новембра 1973). Ово схватање међутим није општеприхваћено. Против њега се истиче да накнадне измене општих услова осигурања не могу бити релевантне без обзира на то да ли су измене за осигуравача строже или блаже од услова коју су били на снази за време склапања уговора. То произлази, како се сматра, из начела грађанског права о извршењу уговорних обавеза, те стога осигураник нема право да тражи да се према њему примене у међувремену измењена за њега повољнија правила. Вид. П. Шулејић, 55.

53 П. Шулејић, 57.

54 З. Томић, Н. Петровић Томић, 408.

(математичке резерве) и право на откуп полисе према табели откупних вредности наведеној на полиси.⁵⁵ Раскидом уговора, уговарач осигурања, односно осигураник, сноси одређени губитак, а откупна вредност је виша уколико је протекло дуже времена од почетка осигурања. Право уговарача осигурања из математичке резерве огледа се и у могућности одржања уговора на снази и након престанка плаћања премије, уколико је прикупљена резерва из премије довољна и уколико су испуњени услови за смањење осигуране суме сагласно правилима струке осигурања.

На овом месту не можемо, а да не поставимо питање опортунитетних трошкова за осигураника и ефикасности правног средства које му стоји на располагању у случају преноса портфеља. Да ли избор постоји и у којој мери?

IV Закључна разматрања

Ефекти преноса портфеља могу бити такви да доведу до одређених неправилности на тржишту осигурања и угрожавања права осигураника и корисника осигурања. Уколико се у случају преноса портфеља, осигураник одлучи на раскид уговора, сматрамо да би било неопходно примењивати услове из уговора који су важили на дан његовог закључења, односно омогућити осигуранику да остварује сва она права која је имао и код претходног осигуравача. Уколико се осигураник не одлучи на раскид, не би требало дозволити могућност измене општих услова пословања (у односу на оне који су постојали код првобитног осигуравача) без сагласности осигураника.

Проблем некомпетентности осигуравача приликом закључења уговора, највише је изражен код закључења дугорочних уговора, попут осигурања живота. На овом месту поставили смо питање, да ли је заштита која осигуранику стоји на располагању у случају преноса портфеља, довољно ефикасна и да ли избор постоји и у којој мери. Сматрамо да су домаћа решења у том смислу ограничена и да је остављено простора за још ефикаснију заштиту осигураника, кроз остављање могућности да се благовремено реагује и искаже негодовање. Обзиром да осигураник *de facto* нема опцију да преговара о евентуалним изменама општих услова пословања уколико би се то дозволило мишљења смо да би се подигао ниво заштите осигураника код

---

55 Табела редукованих и откупних вредности садржи поред основних података о осигуравачу и колоне у којима се означава број година од почетка осигурања, редукована вредност полисе и табела откупних вредности.

преноса портфеља, а то би свакако утицало и на подизање квалитета про-текционистичких мера према осигуранику.

Да ли ће, и у којој мери, важећи закон омогућити адекватну за-штиту права осигураника у случају преноса портфеља, показаће се у току његове примене.

Ljubica OSTOJIĆ

PhD student at the Faculty of Law University of Belgrade

COMPETENCIES OF THE NATIONAL BANK OF SERBIA CONCERNING THE TRANSFER OF INSURANCE PORTFOLIOS AND PROTECTION OF THE INSURED

Summary

In the new business conditions, and the constant endeavor to increase profits, and considering that the legal nature of the insurance contract is sui generis, it is necessary to provide adequate and effective protection of beneficiaries on one hand, and create a legislative framework for the preservation of the business interests of the insurance companies, on the other. The paper analyzes the competencies of the National Bank of Serbia regarding the transfer of the insurance portfolio, and the rules related to the protection of policyholders. Since the approval of the National Bank of Serbia is a necessary condition for the transfer, the first part of the paper deals with determining the procedure of giving consent and revising the regulations of applicable law. We believe that in the future will be some consolidation in the insurance market, which will also entail the transfer of the portfolios, which will then create the preconditions for a healthy competition. We analyzed changes made to the rules on general conditions under which the insurance companies operate in case of transfer. The author presents arguments that in case of transfer go in favor of the insured having the same rights he had with the previous insurer. The author pays special attention to the termination of life insurance contracts, in case of a transfer of the portfolio, and due to the fact that the portfolio transfer would be an important operation. With a life insurance contract, a breach usually includes, apart from the right to the refund of excess insurance premiums (mathematical reserves), and the right to purchase the policy according to the table of redemption value stated in the policy.

Key words: *company insurance, portfolio transfer, protection of the insured, changes of general insurance conditions, breach of contract.*